

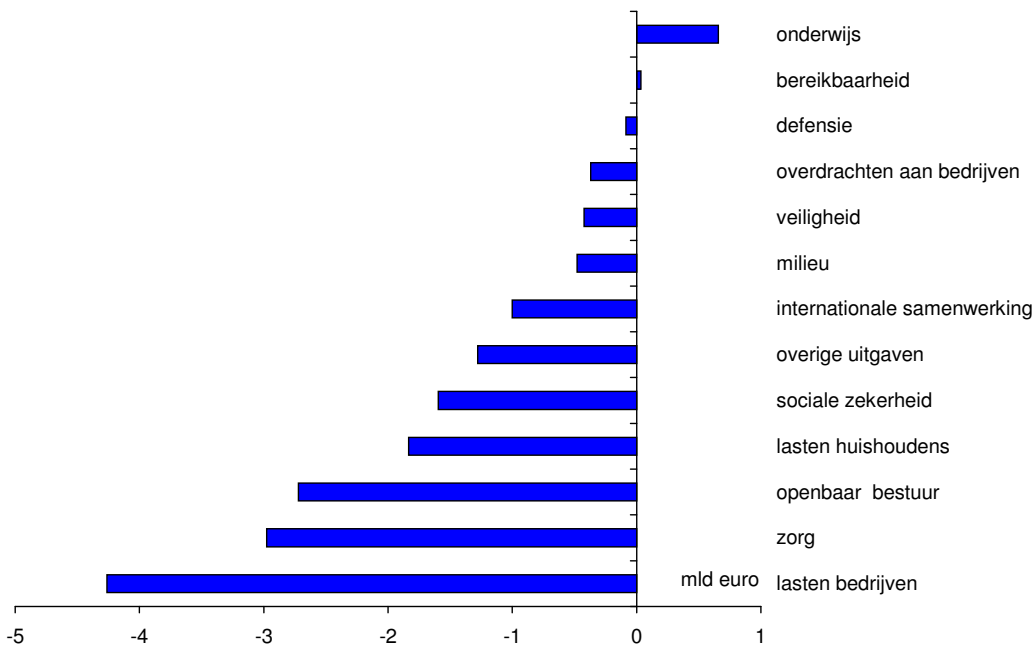
9 ChristenUnie

9.1 Budgettaire effecten

Het beleidspakket van de ChristenUnie⁵¹ verbetert het EMU-saldo met 16 mld euro in 2015 ten opzichte van het basispad in de Economische Verkenning 2011-2015. Dit is de ex ante verbetering, dat wil zeggen ongerekend macro-economische doorwerkingseffecten. Deze verbetering van het begrotingssaldo komt vooral door lagere uitgaven en in beperktere mate door lastenverzwaring. Het houdbaarheidseffect van het pakket van de ChristenUnie bedraagt 5,5% bbp; hierbij is ook rekening gehouden met de budgettaire uitwerking van de maatregelen op lange termijn en met de macro-economische doorwerking ervan, zoals die op de werkgelegenheid (zie 9.4).

Tabel 9.1	Budgettaire effecten van beleidspakket ChristenUnie t.o.v. basispad	
	mld euro (prijzen 2010)	% bbp 2015
Effect op EMU-saldo 2015 (ex ante)	16	2,5
Verbetering houdbaarheidstekort	35	5,5

Figuur 9.1 Ex ante budgettaire effecten van beleidspakket ChristenUnie t.o.v. basispad (gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen, 2015, mld euro in prijzen 2010; – = positief effect op EMU-saldo)

De ChristenUnie wil per saldo 10¼ mld euro ombuigen in 2015 ten opzichte van het basispad. Dit is gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen die de EMU-relevante overheidsuitgaven verlagen met netto 7 mld euro. De netto ombuiging is het resultaat van 15 mld euro aan

⁵¹ Bijlage G geeft een gedetailleerde beschrijving van het ChristenUnie-programma.

ombuigingen en 4¾ mld euro aan intensiveringen. In het beleidspakket wordt vooral omgebogen bij openbaar bestuur en zorg. De reële groei van de collectieve uitgaven (gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen) komt na verwerking van het beleidspakket uit op ½% per jaar in 2011-2015, tegenover 1¼% in het basispad.

Het beleidspakket van de ChristenUnie verhoogt het totaal van belastingen en sociale premies met per saldo 6 mld euro in 2015 ten opzichte van het basispad. Dit is gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen.

	Basispad				Basispad			
	Basispad	Ombui- gingen (-)	Bruto Intensive- ringen	Netto intensi- veringen	Basispad inclusief beleids- pakket	Basispad	Basispad inclusief beleids- pakket	
	mld euro, in prijzen 2010				% per jaar			
Distributief beleid								
Sociale zekerheid	4¾	- 2	- ½	- 1½	3¼	1¼	¾	
Zorg	8	- 3½	½	- 3	5	2¾	1¾	
Onderwijs	1¾	- 1	1¾	¾	2½	1	1½	
Overdrachten aan bedrijven	- 1¼	- ½	0	- ¼	- 1½	- 2	- 2¾	
Overig beleid								
Openbaar bestuur	- 3	- 3	¼	- 2¾	- 5¾	- 1	- 1¾	
w.v. Rijk		- ¾	0	- ¾				
lokaal bestuur		- 1¾	0	- 1¾				
Overig		- ¼	0	- ¼				
Veiligheid	¼	- 1	½	- ½	- ¼	½	- ¼	
Defensie	0	0	0	0	0	¼	0	
Bereikbaarheid	- 1	- 1	1	0	- 1	- 1¾	- 1¾	
Milieu		- ¾	¼	- ½				
Internationale samenwerking	1½	- 1	0	- 1	½	2	½	
Overig		- 1¼	0	- 1¼				
Totaal netto collectieve uitgaven								
(gecorrigeerd)	17½	- 15	4¾	- 10¼	7¼	1¼	½	
Financieringsverschuivingen	- 4½	- 10¼	3½	- 7	- 11½			
Totaal EMU-relevante netto uitgaven	13	- 25¼	8¼	- 17¼	- 4¼	1	- ¼	

Collectieve uitgaven

De ChristenUnie verlaagt de uitgaven voor **sociale zekerheid** per saldo met 1½ mld euro in 2015. Dit is de voor financieringsverschuivingen gecorrigeerde daling. De grootste bezuiniging betreft de vermindering van de kinderopvangtoeslag (¾ mld euro). De ChristenUnie intensificeert door de kinderbijslag en het kindgebonden budget samen te voegen en te verhogen (½ mld euro).

De ChristenUnie verlaagt de **zorguitgaven** per saldo met 3 mld euro. Dit is de voor financieringsverschuivingen gecorrigeerde daling. De ChristenUnie bespaart op de awbz, vooral door een 5% doelmatigheidskorting en door deze te laten uitvoeren door een landelijke zbo

(1 mld euro) en extramuralisering (½ mld euro). Op de zvw bezuinigt de ChristenUnie vooral door een wettelijke rem op de inkomens van medisch specialisten en bestuurders in de zorg (bruto ½ mld euro; netto na belasting ¼ mld euro) en het tegengaan van aanbod-geïnduceerde vraag (½ mld euro).

Ten opzichte van het basisbeeld verhoogt de ChristenUnie de **onderwijsuitgaven** netto met ¾ mld euro. Dit is de resultante van intensiveringen van 1¾ mld euro en ombuigingen van 1 mld euro. De grootste intensivering betreft het aantrekken van 5000 extra leraren (½ mld euro). De grootste ombuiging betreft versterking van het profijtbeginsel in het volwassenenonderwijs (¼ mld euro).

De ChristenUnie bezuinigt per saldo voor ¼ mld euro op **overdrachten aan bedrijven**.

De ChristenUnie bezuinigt bruto 2¾ mld euro op **openbaar bestuur**, waarvan 1 mld euro op het ambtenarenapparaat van het Rijk (exclusief veiligheid en defensie en inclusief overig openbaar bestuur, zoals UWV) en 1¾ mld euro op lokaal bestuur, wat tot vermindering van het ambtenarenapparaat van de lokale overheid zal leiden. Dit is de maximale bezuiniging die door het CPB voor de komende kabinetsperiode mogelijk wordt gehouden op openbaar bestuur (inclusief ombuigingen op het ambtenarenapparaat in andere functies 3¼ mld euro in 2015 en 4 mld euro structureel). Het CPB tekent aan dat deze besparingen alleen onder strikte voorwaarden ten aanzien van politieke en ambtelijke sturing haalbaar zijn en zullen leiden tot minder dienstverlening (zie bijlage J.1). De ChristenUnie wil de ombuiging deels realiseren via loonmatiging in de collectieve sector. Het CPB heeft de ombuiging in de volumesfeer geboekt, omdat de overheid niet eenzijdig de arbeidsvoorwaarden in de overheids- en zorgsector kan bepalen. Bovendien is de arbeidsmarkt in de periode 2011-2015 naar verwachting relatief evenwichtig (zie bijlage J.2). Wat betreft openbaar bestuur intensificeert de ChristenUnie vooral op participatiebanen (¼ mld euro).

De ChristenUnie verlaagt de uitgaven voor **veiligheid** met per saldo ½ mld euro. Uitgaven dalen vooral door efficiëncymaatregelen op de uitvoerende diensten van de ministeries van justitie en binnenlandse zaken (½ mld euro; heroverwegingsrapport 19, variant 1). De intensivering betreft vooral het aantrekken van 5 000 extra politieagenten, straatcoaches en toezichthouders (½ mld euro).

De ChristenUnie laat per saldo de uitgaven voor **defensie** ongewijzigd.

Op het gebied van de **bereikbaarheid** houden de ombuigingen en intensiveringen elkaar in evenwicht. De ChristenUnie bezuinigt op wegeaanleg (½ mld euro). Uitgaven voor bereikbaarheid nemen vooral toe door de investerings- en exploitatiekosten van de in te voeren kilometerbeprijzing (½ mld euro). De ChristenUnie intensificeert verder op openbaar vervoer (¼ mld euro).

De ChristenUnie bezuinigt per saldo ½ mld euro op het gebied van **milieu**, vooral door de inkomsten van de invoering van een vliegbelasting (buitenland deel; ¼ mld euro).

De ChristenUnie geeft 1 mld euro minder uit voor **internationale samenwerking** door lagere EU-uitgaven door continuering van de huidige korting.

Op de **overige uitgaven** bezuinigt de ChristenUnie 1¼ mld euro. De grootste bezuiniging betreft een hogere eigen bijdrage voor inburgeringscursussen (¼ mld euro). Verder nemen de niet-belastingmiddelen toe door verhoging van boetes. Op deze post zijn ook de directe belastingeffecten geboekt van maatregelen die inkomens beïnvloeden (leraren en medisch specialisten).

Het beleidspakket van de ChristenUnie vermindert de werkgelegenheid in de sector overheid met 18 000 in 2015 ten opzichte van het basispad. De daling van de werkgelegenheid in de sector overheid komt inclusief het beleidspakket van de ChristenUnie uit op 1% per jaar, tegen ¾% per jaar in het basispad van de Economische Verkenning 2011-2015. In de zorg daalt de werkgelegenheid 30 000 arbeidsjaren door het beleidspakket van de ChristenUnie ten opzichte van het basispad.

Tabel 9.3 Werkgelegenheidseffecten collectieve sector, beleidspakket ChristenUnie, 2011-2015

	Uitgangspositie	Basispad	Effect	Pad incl.	Basispad	Pad incl.
	2010	2011-2015	beleidspakket	beleidspakket	2011-2015	beleidspakket
	niveau	mutatie	mutatie	mutatie	mutatie	mutatie
	dzd arbeidsjaren				% per jaar	
Openbaar bestuur	577	- 37	- 25	- 63	- 1¼	- 2¼
w.v. rijk ^a	74	- 6	- 6	- 12	- 1½	- 3½
lokaal bestuur	176	- 27	- 20	- 47	- 3¼	- 6
Overig	327	- 5	1	- 4	- ¼	- ¼
Veiligheid	89	- 2	- 3	- 5	- ½	- 1
Defensie	61	- 2	- 1	- 3	- ¾	- 1
Onderwijs	344	2	11	13	0	¾
Sector overheid	1071	- 40	- 18	- 57	- ¾	- 1
Zorg	926	150	- 30	120	3	2½
Overheid en zorg	1997	110	- 48	62	1	½

^a Exclusief veiligheid en defensie.

Belastingen en sociale premies

De ChristenUnie verzwakt de collectieve lasten per saldo met 6 mld euro in 2015 ten opzichte van het basispad in de Economische Verkenning 2011-2015. Dit is de ex ante verhoging van collectieve lasten, dat wil zeggen ongerekend macro-economische doorwerkingseffecten. Verder is deze verhoging gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen. De belastingdruk verschuift naar milieubelastingen.

De ChristenUnie verhoogt de **milieubelastingen** per saldo met 3 mld euro. Dit komt vooral door de invoering van een hogere kilometerbeprijzing voor vrachtauto's (1 mld euro) en door vlees over te hevelen van het lage naar het algemene btw-tarief (¾ mld euro) en door invoering van een verplicht aandeel duurzame energie (¾ mld euro).

De ChristenUnie verhoogt de **lasten op inkomen en arbeid** per saldo met $\frac{3}{4}$ mld euro. Dit is de voor financieringsverschuivingen gecorrigeerde verhoging. De netto verhoging is de resultante van 12 mld euro verzwaring en $11\frac{1}{4}$ mld euro verlichting. De grootste verzwaring betreft de beperking van de hypotheekrenteaftrek (1 mld euro). De grootste lastenverlichting betreft de verhogingen van de (inkomensafhankelijke) arbeidskorting (1 mld euro). De herinvoering van de belastingvrije som per huishouden in de loon- en inkomstenheffing ($1\frac{1}{2}$ mld euro) is per saldo neutraal, doordat tegelijkertijd kortingen in de loon- en inkomstenheffing worden geschrapt ($1\frac{1}{2}$ mld euro). De ChristenUnie verlaagt de nominale zvw-premie en voert een inkomensafhankelijke zvw-premie voor werknemers in (lastenneutrale maatregel). Het budget van de zorgtoeslag wordt aangewend om de benodigde premie te verlagen.

De ChristenUnie verhoogt de **lasten op vermogen en winst** met $2\frac{1}{4}$ mld euro. Dit betreft vooral een bankenheffing (1 mld euro). De opbrengst van de bankenheffing wordt gedrukt doordat uit is gegaan van eenzijdige invoering.

De ChristenUnie laat de **overige belastingen** per saldo ongewijzigd. Tegenover de invoering van een reclameheffing ($\frac{1}{2}$ mld euro) en hogere accijns op tabak en alcohol ($\frac{1}{4}$ mld euro) staat vooral het afschaffen van de overdrachtsbelasting voor starters ($\frac{1}{2}$ mld euro).

	Basispad	Lasten- verzwaring	Lasten- verlichting	Netto lasten- verzwaring	Basispad plus beleidspakket
Milieu	$\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$	$-\frac{3}{4}$	3	$3\frac{1}{4}$
Inkomen en arbeid	$7\frac{3}{4}$	12	$-11\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$	$8\frac{1}{2}$
Vermogen en winst	2	$2\frac{1}{4}$	0	$2\frac{1}{4}$	$4\frac{1}{4}$
Overig	0	$\frac{3}{4}$	$-\frac{1}{2}$	0	0
Totaal lastenmaatregelen (gecorrigeerd)	10	$18\frac{3}{4}$	$-12\frac{1}{2}$	6	16
w.v. huishoudens	$5\frac{3}{4}$	14	$-12\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$	$7\frac{1}{2}$
bedrijven	$4\frac{1}{4}$	$4\frac{1}{2}$	$-\frac{1}{4}$	$4\frac{1}{4}$	$8\frac{1}{2}$
w.v. woningcorporaties		1		1	
Financieringsverschuivingen	$-4\frac{1}{2}$	$-8\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$	$-7\frac{1}{4}$	$-11\frac{3}{4}$
Totaal EMU-relevante lasten	$5\frac{1}{2}$	$10\frac{1}{2}$	$-11\frac{3}{4}$	$-1\frac{1}{4}$	$4\frac{1}{4}$

9.2 Koopkracht en winst

Het beleidspakket van de ChristenUnie verlaagt het nominaal beschikbaar inkomen van huishoudens met $2\frac{3}{4}$ mld euro ten opzichte van het basispad in de Economische Verkenning 2011-2015 (zie tabel 9.5). Dit is het ex ante effect, dat wil zeggen ongerekend macro-economische doorwerkingseffecten. De gemiddelde koopkrachtmutatie valt hierdoor $\frac{1}{4}\%$ per jaar lager uit dan in het basispad.

Tabel 9.5		Beleidsmatige effecten op koopkracht en winst, ChristenUnie (ex ante, mld euro, prijzen 2010)
Beleidsmatig effect op koopkracht		- 2 ³ / ₄
w.v. lastenmaatregelen		- 1 ³ / ₄
uitgavenmaatregelen		- 1
Beleidsmatig effect op winst		- 4 ³ / ₄
w.v. lastenmaatregelen		- 4 ¹ / ₄
uitgavenmaatregelen		- 1 ¹ / ₂

De belangrijkste maatregelen die de macrokoopkracht verbeteren zijn: het schrappen van de overdrachtsbelasting voor starters en de verhoging van de arbeidskorting en de inkomensafhankelijke arbeidskorting. De belangrijkste maatregelen die de macrokoopkracht verslechteren zijn: de beperking van de hypotheekrenteaftrek, de vermindering van de kinderopvangtoeslag en de overgang van vlees van het lage naar het algemene btw-tarief.

De effecten zijn niet gelijk over de inkomens verdeeld, omdat een aantal belangrijke maatregelen beperkte groepen betreffen. De invoering van een vermogenstoets voor huurtoeslag, zorgtoeslag, kinderopvangtoeslag en kindgebonden budget verslechtert de koopkracht van huishoudens met een vermogen boven de 50 000 euro die gebruik maken van (één van) deze regelingen. De beperking van de hypotheekrenteaftrek treft de midden- en hogere inkomens. Het aftoppen van de aow-tegemoetkoming en partnertoeslag voor de hoogste inkomens treft 65-plussers met een hoog inkomen. Het beperken van de fiscale vrijstelling van pensioenpremies tot 2¹/₂ keer modaal treft de hogere inkomens. Voor alleenverdieners verbetert de koopkracht door de invoering van een belastingvrije som per huishouden; de beperking van de mogelijkheid om de algemene heffingskorting te verzilveren tegen de heffing van de partner vervalt hiermee.

Het verschil tussen netto loon en netto uitkering neemt toe door verhoging van de arbeidskorting en de inkomensafhankelijke arbeidskorting. Voor werknemers van 62 jaar en ouder staat hier tegenover dat de doorwerkbonus wordt afgeschaft.

De winst voor bedrijven daalt door het beleidspakket van de ChristenUnie met 4³/₄ mld euro ten opzichte van het basispad. De feitelijke winst daalt waarschijnlijk minder, doordat de verandering in de lasten en subsidies voor bedrijven veelal wordt doorberekend in de afzetprijzen. De belangrijkste maatregelen die de totale winst van bedrijven verbeteren zijn de ombuigingen in de zorg die leiden tot lagere zorgpremies. De belangrijkste maatregelen die de totale winst verslechteren zijn: de invoering van de kilometerheffing voor vrachtauto's en de bankenheffing en de overheveling van de huurtoeslag van het Rijk naar woningcorporaties.

9.3 Structurele werkgelegenheid

Het programma van de ChristenUnie heeft een gematigd effect op de Nederlandse arbeidsmarkt. Het fiscale stelsel wordt weer meer gebaseerd op het huishouden en de kinderopvangtoeslag wordt verlaagd. Daarnaast wordt de aow-leeftijd verhoogd. De werkgelegenheid neemt met 1¼% toe en de werkloosheid neemt met ¼% af.

De invoering van loondoorbetaling bij ontslag verhoogt de werkgelegenheid met ¼%. Werkgevers die personeel ontslaan worden geconfronteerd met hogere kosten. Daardoor gaan werkgevers meer rekening houden met de maatschappelijke kosten die ze veroorzaken bij ontslag.

De toegang van tweeverdieners tot de arbeidsongeschiktheidsregelingen wordt beperkt (tot anderhalve uitkering per huishouden). De prikkel tot participatie op de arbeidsmarkt neemt toe en de werkgelegenheid stijgt met ¾%.

De fiscale maatregelen leiden tot een afname van de werkgelegenheid met ½%, terwijl de werkloosheid licht daalt met ¼%-punt. De geleidelijke beperking van de hypotheekrenteaftrek leidt tot een daling van de werkgelegenheid van ¾%. Verder zorgen de beperking van de kinderopvangtoeslag, het stopzetten van de afbouw van de ‘overdraagbaarheid’ van de algemene heffingskorting voor een hogere belastingdruk voor de tweede verdiener van een huishouden. Hierdoor neemt het arbeidsaanbod en daarmee de werkgelegenheid af. De hogere inkomensafhankelijke arbeidskorting (eitc) bevordert juist weer het arbeidsaanbod van tweede verdieners, maar degenen die een baan hebben werken dan wel vaak in deeltijd.

De stijging van de aow- en pensioenleeftijd wordt verondersteld ook de maatschappelijke norm voor de uitredleeftijd te verhogen. Men werkt hierdoor langer door. De verhoging van de aow-leeftijd leidt tot een stijging van de werkgelegenheid met 1%. Het effect van de maatregel op de werkloosheid is gering.

De invoering van een bankenbelasting leidt tot een daling van de werkgelegenheid van ¼%.

Onderwijsbeleid, zoals uitbreiding van voorschoolse educatie en extra rekenonderwijs in het voortgezet onderwijs, leidt structureel tot een hoger opleidingsniveau en daarmee tot een opwaarts effect op de werkgelegenheid van ¼%.

9.4 Houdbaarheid van de overheidsfinanciën

Het ChristenUnie-programma verbetert de houdbaarheid met 5,5% bbp. Hiermee wordt in één kabinetsperiode de houdbaarheidsopgave van 4½% bbp volledig ingevuld.⁵² Een deel van de verbetering van de houdbaarheid wordt gerealiseerd door middel van een verbetering van het EMU-saldo met 2,5% bbp in de komende kabinetsperiode. De structurele maatregelen die het ChristenUnie-programma bevat om de houdbaarheid te verbeteren zijn een verhoging van de

⁵² Bij de bepaling van het houdbaarheidstekort is geen rekening gehouden met een verdere ophoop van de zorgtoeslag als gevolg van hogere zvw-premies door vergrijzing voor de periode na 2015. Inclusief deze ophoop valt het houdbaarheidstekort 0,4%-punt hoger uit.

aow-leeftijd naar 67 jaar, de maatregelen op het woningmarktdossier en ombuigingen bij de langdurige zorg.

De verbetering van de houdbaarheid gaat gepaard met ombuigingen en lastenverzwaring. Hierdoor daalt het netto profijt, het saldo van baten van overheidsbestedingen minus belastingen en premies. Het netto profijt verslechtert in de loop der jaren, doordat een deel van de ChristenUnie-maatregelen, zoals de hervormingen van de aow en de hypotheekrenteaf trek, een lange aanloopfase kennen. Daardoor daalt het gemiddelde netto profijt in de periode 2016-2040 meer dan dat in 2011-2015. In de periode na 2040 zijn geen additionele maatregelen nodig om de begroting houdbaar te maken. Integendeel, bij de nettoprofijtberekening van na 2040 wordt een intensivering ingezet, die mogelijk is doordat het ChristenUnie-programma ruim aan de houdbaarheidsopgave voldoet. Het netto profijt na 2040 verslechtert hierdoor niet verder ten opzichte van dat in de periode 2016-2040.

Tabel 9.6 Effect op houdbaarheid en netto profijt, ChristenUnie	
	% bbp
Verbetering EMU-saldo 2015	2,5
Verbetering houdbaarheid	5,5
aow en pensioenen	0,7
woningmarkt	1,0
zorg	0,8
zorgtoeslag	0,4
werkgelegenheidsstijging, excl. effect van aow en woningmarkt	0,3
Verandering netto profijt	
2011 – 2015	– 1,7
2016 – 2040	– 4,4
2041 en verder ^a	– 4,4

^a Inclusief resterende houdbaarheidsopgave na 2040.

9.5 Bereikbaarheid

Maatregelen

Ten aanzien van bereikbaarheid neemt de ChristenUnie de volgende maatregelen:

- Invoering van een naar milieukeurmerken gedifferentieerde kilometerprijs waarbij de vaste autobelastingen (mrb en bpm) worden omgezet in een gemiddeld kilometertarief van circa 7 ct/km. De provinciale opcenten, de accijnsderving en de systeemkosten worden niet omgeslagen in het kilometertarief, zodat de invoering uiteindelijk tot een verslechtering van het EMU-saldo leidt van jaarlijks 2,5 mld euro. Dit gaat gepaard met een lastenverlichting van jaarlijks 1,9 mld euro. De aanschafbelasting (bpm) op personenauto's wordt afgeschaft,

waardoor nieuwe auto's ten opzichte van het basispad in aanschaf gemiddeld zo'n 2000 euro⁵³ goedkoper worden in 2020.

- Invoering van een kilometerprijs voor het vrachtverkeer van gemiddeld 15 ct/km. Dit leidt tot een EMU-saldo verbetering (en lastenverzwaring) van circa 1 mld euro.
- Introductie van een congestieheffing (spitstarief) van 8 ct/km.
- Een verbod voor vrachtverkeer op zondag.
- 1,5 mld euro minder investeringen in wegen in de periode 2011-2015 (gemiddeld 0,3 mld euro per jaar).
- 0,6 mld euro extra investeringen in met name het regionale openbaar vervoer en het openen van nieuwe stations (gemiddeld 0,1 mld euro per jaar)
- Invoering van een gebruiksvergoeding voor het spoor. Het EMU-saldo verbetert hierdoor met 0,075 mld euro per jaar (0,05 mld van personen en 0,025 mld per jaar van goederen). Dit zal leiden tot tariefstijging van zo'n 3 à 4% voor personen en minder dan 1% voor goederen.
- Het verplicht aanbesteden van openbaar vervoer in de drie grote steden.
- Invoering van een ov-jaarkaart voor 16- en 17-jarige mbo-scholieren.

Daarnaast neemt de ChristenUnie nog een aantal andere maatregelen die niet konden worden meegenomen bij het bepalen van de bereikbaarheidseffecten. Deze maatregelen zullen het beeld van de bereikbaarheidseffecten echter niet fundamenteel veranderen. Het gaat daarbij om maatregelen als:

- Efficiencyverbetering bij beheer en onderhoud van infrastructuur.
- 0,15 mld euro aan extra investeringen in nieuwe fietssnelwegen en (gratis) fietsparkeerplekken in de periode 2011-2015 (gemiddeld 0,03 mld per jaar).
- Het invoeren van een CO₂-afhankelijke landing and take-off heffing voor het vliegverkeer.
- Het beperken van de onbelaste woon-werkvergoeding.
- Actieplan kleine vaarwegen en kleine binnenvaartschepen.

Effecten

Het autogebruik neemt af met 10 à 15% ten opzichte van het basispad. Ook het aantal vrachtautokilometers daalt. Door de kilometerprijs en de investeringen in het regionaal openbaar vervoer neemt het ov-gebruik met 5 à 10% toe, ondanks de iets duurdere treinkaartjes. Om deze percentages in perspectief te plaatsen: het autogebruik ligt thans - gemeten in gereisde kilometers - een factor zes hoger dan het ov-gebruik.

De doorstroming verbetert, waardoor het aantal uren dat weggebruikers in de file staan, uitgedrukt in het aantal voertuigverliesuren, daalt met circa 45%. Deze verbetering van de doorstroming leidt tot reistijdbaten van 1¼ mld euro per jaar. Deze bereikbaarheidsbaten treden

⁵³ Onder de aanname van 0,6 mln verkochte nieuwe personenauto's per jaar.

voornamelijk op bij het wegverkeer. De reistijdbaten bij het openbaar vervoer bedragen 10 à 20 mln euro per jaar, en zijn daarmee klein in verhouding tot de reistijdbaten van het wegverkeer, voornamelijk omdat het ov-gebruik uitgedrukt in reizigerskilometers veel lager ligt dan het autogebruik.

De bereikbaarheidsmaatregelen (minder nieuwe wegen, de kilometerbeprijzing en de congestieheffing) leiden tot vraaguitval bij het wegverkeer. Door de invoering van de kilometerbeprijzing nemen de variabele reiskosten toe, waardoor automobilisten afzien van sommige verplaatsingen dan wel een bestemming (bijvoorbeeld: werk) dichterbij huis zoeken. Deze daling van het autogebruik resulteert in een welvaartsverlies van circa ¾ mld euro per jaar.

Tabel 9.7 Verandering in 2020 t.o.v. basispad, ChristenUnie (structurele effecten, zie bijlage K)	
Verkeerseffecten^a	
Autogebruik	- 10 à 15%
OV-gebruik	+ 5 à 10%
Voertuigverliesuren	- 45%
Welvaartseffecten	
Reistijdbaten	+ 1¼ mld euro/jaar
Mobiliteitsverlies door minder autogebruik	- ¾ mld euro/jaar
^a Auto- en ov-gebruik gemeten in reizigerskilometers per jaar. In het basispad is het autogebruik gelijk aan 150 mld reizigerskilometers per jaar, het ov-gebruik is gelijk aan 25 mld reizigerskilometer per jaar. Voertuigverliesuren: extra reistijd voor weggebruikers door wachttijd in files.	

9.6 Energie en klimaat

In de voorstellen van de ChristenUnie dragen alle sectoren bij aan emissiereductie. De ChristenUnie neemt maatregelen in alle sectoren die bijdragen aan de emissie van broeikasgassen, met uitzondering van de land- en tuinbouw. Ook bevordert de ChristenUnie de opwekking van hernieuwbare energie. Een groot deel van de maatregelen heeft een verplichtend karakter. De maatregelen leiden tot een toename van het aandeel hernieuwbare energie met 11%-punt en een afname van de CO₂-emissie met 37 tot 39 Mton ten opzichte van het basispad (tabel 9.8). Hiervan wordt 21 tot 22 Mton gerealiseerd in de ETS-sector. Omdat deze emissies begrensd worden door het Europese emissieplafond, heeft een afname in Nederland geen effect op de totale emissie in Europa.

De reducties van broeikasgasemissies treden vooral op door de verhoging van het aandeel hernieuwbare energie en door maatregelen in de energiesector. Maatregelen in industrie, de gebouwde omgeving en het verkeer dragen in mindere mate bij aan de reductie van broeikasgassen. De concrete maatregelen die vooral aan de emissiereductie bijdragen zijn:

Tabel 9.8 Verandering in 2020 in het aandeel hernieuwbare energie en de reductie van broeikasgassen ten opzichte van het basispad, ChristenUnie^a

	Hernieuwbare energie	Reductie van broeikasgassen (Mton CO ₂ -eq)		
	Aandeel in eindgebruik (%) ^b	Totaal	Niet-ETS-sector ^c	ETS-sector ^d
Nederland totaal	11	37 tot 39	16 tot 17	21 tot 22
w.v. gebouwde omgeving		4 tot 5	3 tot 5	0
energiesector		0	0	27
hernieuwbare energie ^e		24	3	21
verkeer		3	3	0
industrie		5	5	0 tot 1
overig		1	1	1

^a Cijfers zijn op hele Mtonnen afgerond. Daardoor kan de optelling van ETS en niet-ETS en van de sectoren maximaal 1 Mton afwijken van de totaalcijfers.

^b De Europese doelstelling voor Nederland is een aandeel van 14% hernieuwbaar in het eindgebruik in 2020. In het basispad wordt een aandeel van 7% gerealiseerd.

^c De emissie in de niet-ETS sector is de emissie die niet onder het Europese emissiehandelssysteem valt: met name gebouwde omgeving en verkeer. De Europese taakstelling voor de Nederlandse niet-ETS-sector is 16% reductie in 2020 ten opzichte van 2005. Dit komt overeen met een emissieplafond van 99 Mton CO₂-equivalent. In het basispad is de emissie van broeikasgassen in de niet-ETS-sector geraamd op 102 Mton CO₂-eq.

^d De emissies in de ETS-sector vallen onder het Europese emissiehandelssysteem. Dit betreft vooral de industrie en de energiesector. In het basispad is de emissie van broeikasgassen in de ETS-sector geraamd op 116 Mton CO₂-eq.

^e Inclusief biobrandstoffen bij verkeer.

- Een hybride leveranciersverplichting om in 2020 een aandeel van 20% duurzame energie te leveren (zie bijlage J.6). Een substantiële verhoging van het aandeel hernieuwbare energie en van het aandeel biobrandstoffen vergen de inzet van veel biomassa. Invulling met reststromen uit de agrarische productieketen kan leiden tot concurrentie met andere toepassingen (bijvoorbeeld veevoer). Import van geteelde biomassa legt een extra beslag op agrarische grond in het buitenland. Hierdoor kan ter plaatse verlies aan biodiversiteit en concurrentie met voedselproductie optreden, en kunnen extra broeikasgasemissies plaatsvinden.⁵⁴ De negatieve effecten worden groter als meer landen ambitieuze doelstellingen voor bio-energie zouden formuleren. Bestaande EU-duurzaamheidscriteria dekken de indirecte negatieve effecten onvoldoende af. Bij verscherping van de criteria zal het aanbod van biomassa afnemen.
- Geen emissieruimte meegeven bij de overgang in 2013 van de procesemissies van chemiebedrijven naar het Europese emissiehandelssysteem (ETS) Deze maatregel leidt tot een verruiming van het Schoon-en-Zuinig-doel voor de niet-ETS-sector met 4,7 Mton. De feitelijke emissiereductie vindt plaats binnen de Europese ETS-sector.⁵⁵ Voor de industrie geldt verder een verplichting om alle energiebesparende maatregelen te nemen met een terugverdientijd van 7 jaar of minder.
- Voor de gebouwde omgeving zijn de belangrijkste maatregelen een wittecertificatenregeling voor energieleveranciers. Deze regeling verplicht energieleveranciers een

⁵⁴ Om deze negatieve effecten te beperken kiest de ChristenUnie uitsluitend voor tweede generatie biobrandstoffen.

⁵⁵ Zie: Daniëls, B.W. en H.E. Elzenga (coörd.), Aanvullende beleidsopties Schoon en Zuinig, ECN-E--10-015, april 2010.

besparingsdoelstelling te realiseren in de gebouwde omgeving. Deze geldt zowel voor de woningbouw als voor de utiliteitsbouw. Voor de utiliteitsbouw geldt tevens een verplichting om alle energiebesparende maatregelen te nemen met een terugverdientijd van 7 jaar of minder, en voor particuliere koop- en huurwoningen een differentiatie van het eigenwoningforfait op basis van het energielabel. Met de woningcorporaties worden individuele afspraken gemaakt om al hun woningen per 2020 op label C te brengen.

- Voor verkeer zijn de belangrijkste maatregelen een kilometerheffing voor personenauto's en het stimuleren van elektrisch rijden. De vaste belastingen – de motorrijtuigenbelasting en de BPM op de aanschaf van auto's – worden zodanig omgezet in de kilometerprijs dat de gemiddelde lasten voor de automobilisten gelijk blijven.

Het voorgestelde maatregelenpakket van de ChristenUnie is toereikend om de EU-verplichtingen voor hernieuwbare energie en de emissiereductie in de niet-ETS-sector te realiseren.

Met het voorgestelde maatregelenpakket wordt een aandeel hernieuwbare energie van 18% gerealiseerd. De ambitie van ChristenUnie is om een aandeel van 20% hernieuwbare energie te realiseren.⁵⁶ Daarnaast streeft de ChristenUnie naar 30 procent reductie van broeikasgassen in 2020 ten opzichte van 1990. Dit komt overeen met een emissiedoel van 150 Mton CO₂-eq. Het maatregelenpakket van de ChristenUnie leidt tot een emissie van circa 179 tot 181 Mton CO₂-eq. in 2020. De overschrijding van het emissiedoel vindt plaats binnen de ETS-sector. Voor de niet-ETS-sector komt 30% emissiereductie overeen met een emissiedoelstelling van 87 Mton. Het maatregelenpakket van de ChristenUnie voor deze sector leidt tot een emissie van 85 – 86 Mton.

De invoering van een hybride leveranciersverplichting voor hernieuwbare energie vervangt de huidige sde-subsidie. Dit levert een bezuiniging op van 0,5 mld euro in 2020. Daartegenover staat een toename van de lasten voor bedrijven en gezinnen als gevolg van de hybride leveranciersverplichting. Deze lasten nemen toe met 4,3 mld in 2020.

De neveneffecten van de voorgestelde energie- en klimaatmaatregelen op luchtverontreinigende emissies zijn weergegeven in tabel 9.9. Meer hernieuwbare energie leidt tot minder draaiuren van elektriciteitscentrales, waardoor minder fossiele brandstof nodig is. Hierdoor nemen de emissies van stikstofoxiden (NO_x) en zwaveldioxide (SO₂) af. Ook de energiebesparende maatregelen in de gebouwde omgeving en de industrie dragen bij aan de reductie van de NO_x-

⁵⁶ Volgens de Nederlandse definitie van hernieuwbare energie. Het aandeel hernieuwbare energie volgens de Nederlandse definitie kan afwijken van de in dit hoofdstuk gepresenteerde cijfers, die berekend zijn volgens de Europese definitie. Een belangrijke reden is dat in de Nederlandse definitie gerekend wordt met de hoeveelheid fossiele brandstof die door hernieuwbare elektriciteit wordt vermeden, terwijl in de Europese definitie het verbruik van (hernieuwbare) elektriciteit als zodanig in de berekeningen wordt meegenomen. Bij een grote bijdrage van hernieuwbare elektriciteit in de totale hoeveelheid hernieuwbare energie zal het aandeel volgens de Nederlandse definitie daarom hoger zijn dan het aandeel volgens de Europese definitie, en vice versa. Er is niet nagegaan welk aandeel hernieuwbare energie de partijen volgens de Nederlandse definitie realiseren.

emissies. Daarnaast hebben bereikbaarheidsmaatregelen voor het wegverkeer en het stimuleren van duurzame (elektrische) mobiliteit een gunstig effect op de emissie van NO_x en fijnstof.

	NO _x (kton)	SO ₂ (kton)	Fijnstof (kton)
Basispad	185	46	29
Effect Nederland totaal	- 10,0	- 1,3	- 0,4

^a Reductie in 2020 van de emissie van luchtverontreinigende stoffen ten opzichte van het basispad als gevolg van de energie- en klimaatmaatregelen. Voor fijnstof zijn uitsluitend de effecten van de maatregelen voor verkeer geanalyseerd

9.7 Landbouw, natuur en landschap

Algemeen beeld

De ChrU-voorstellen voor landbouw richten zich op de stimulering van een meer milieuvriendelijke en diervriendelijke productie. De Christen Unie zet in haar programma in op een duurzame agrarische sector die beloond wordt voor het behoud en de versterking van de kwaliteiten van het landelijke gebied. De EHS zal meer dan in het basispad met behulp van particulier en agrarisch natuurbeheer tot stand komen. Verschillende voorgestelde maatregelen verbeteren de kwaliteit van het landschap.

	Eenheid	
Emissiereductie NH ₃	-- - 0 + ++ ^a	0/+
Milieucondities voor natuur	-- - 0 + ++	0
Natuurkwantiteit	-- - 0 + ++	0
Natuurkwaliteit	-- - 0 + ++	0/+
(Nationale) landschappen	-- - 0 + ++	++
Economie landbouwsector	-- - 0 + ++ ^b	0
Saldo overheidsinkomsten en -uitgaven	mld euro	+ 0,57

^a 0/+ : 0-2 kton; + : 2-10 kton; ++ : > 10 kton.
^b 0 : - 25 - + 25 mln €; - : 25-300 mln €; -- : > 300 mln €.

Effecten milieudruk landbouw

Toepassing van het algemene btw-tarief op vlees levert het rijk circa 0,6 mld euro aan inkomsten op, maar heeft een gering effect op de milieudruk. De btw-verhoging leidt tot een kleine afname (2 - 5%) van de vleesconsumptie. De Nederlandse veestapel zal hier niet of nauwelijks kleiner van worden. Dit komt doordat de afgenomen binnenlandse vraag wordt gecompenseerd door een toename van de export van vlees. Het verbod op megastallen groter dan 1,5 ha respectievelijk 2,5 ha (voor bedrijven in landbouwontwikkelingsgebieden) zorgt voor een harde grens aan de stalgrootte, maar zorgt niet voor afzwakking van de trend naar schaalvergroting in de intensieve veehouderij. Een stal met een bouwblok van 1,5 ha is 4 tot 5

keer zo groot als een gemiddeld bedrijf. Bij een bovengrens van 1,5 ha is er voor een groot deel van de landbouwbedrijven dus nog relatief veel ruimte om te groeien. Bedrijven die uitbreiden maar (aanzienlijk) kleiner zijn dan 1,5 ha, zijn vrijwel altijd uitgerust met een luchtwasser. Door opkoop van dierrechten van (veelal stoppende) bedrijven die niet uitgerust zijn met een luchtwasser door uitbreidende bedrijven die meestal wel zijn voorzien van een luchtwasser, wordt milieuwinst geboekt. Hiermee is in het basispad rekening gehouden. Of de uitbreidende bedrijven groter of kleiner dan 1,5 ha zijn, maakt weinig uit. Het milieueffect van een verbod op megastallen is daarom te verwaarlozen. Voor het dierenwelzijn heeft het verbod op megastallen geen effect: de ruimte per dier is niet kleiner dan bij een niet-megastal. Het effect van het voortzetten van het systeem van dierrechten is beperkt, omdat in het basispad de veestapel krimpt door marktontwikkeling en toenemende milieukosten. Uitbreiding van het systeem van dierrechten voor melkvee leidt tot vrijwel gelijke dieraantallen als in het basispad. Behoud van dierrechten is wel een extra slot op de veestapel in geval van ontwikkelingen die niet zijn meegenomen in het basispad. De ammoniakuitstoot neemt met maximaal 2 kiloton af (2%). Verder is de voorgestelde stimulering van Best Beschikbare Technieken vrijwel conform het basispad.

Effecten natuur

Door de inzet op agrarisch- en particulier natuurbeheer zal de EHS minder snel gerealiseerd worden dan in het basispad. De realisatie van de EHS is in de afgelopen paar jaar door middel van verwerving sneller verlopen dan via agrarisch- en particulier natuurbeheer. Het beschikbaar stellen van extra middelen voor beheer en langjarige subsidiekaders zijn wel een stimulans zijn voor agrarisch en particulier natuurbeheer, maar zullen de vertraging niet ongedaan maken. De vertraagde EHS-realisatie werkt door in een lagere milieukwaliteit, doordat minder antiverdrogingsmaatregelen genomen kunnen worden en doordat maatregelen die zijn gericht op de vermindering van de milieudruk op de natuur, minder effectief zijn.

De mogelijkheden voor financiering van natuur en landschapsbeheer worden verruimd doordat er meer budget beschikbaar komt via de openruimteheffing. Hierdoor neemt de natuurkwaliteit enigszins toe. Ook de landschapskwaliteit profiteert van de verruiming van het budget. In het basispad bestaat namelijk een financieel tekort voor het beheer van landschapselementen. Ook neemt door de toepassing van de openruimteheffing de druk om te bouwen in het open gebied af. Dit leidt ertoe dat de landschappelijke kwaliteiten in het landelijke gebied beter behouden blijft. Tegelijkertijd stimuleert de openruimteheffing de verdichting in het stedelijk gebied. Een dichtbebouwde woonomgeving wordt door bewoners negatiever beoordeeld dan een minder dicht bebouwde.

Per saldo leiden de maatregelen voor natuurkwaliteit niet tot een afwijking van het basispad, maar de natuurkwaliteit verbetert wel enigszins. De landschappelijke kwaliteit verbetert sterk door de voorgestelde maatregelen.

9.8 Onderwijs en innovatie

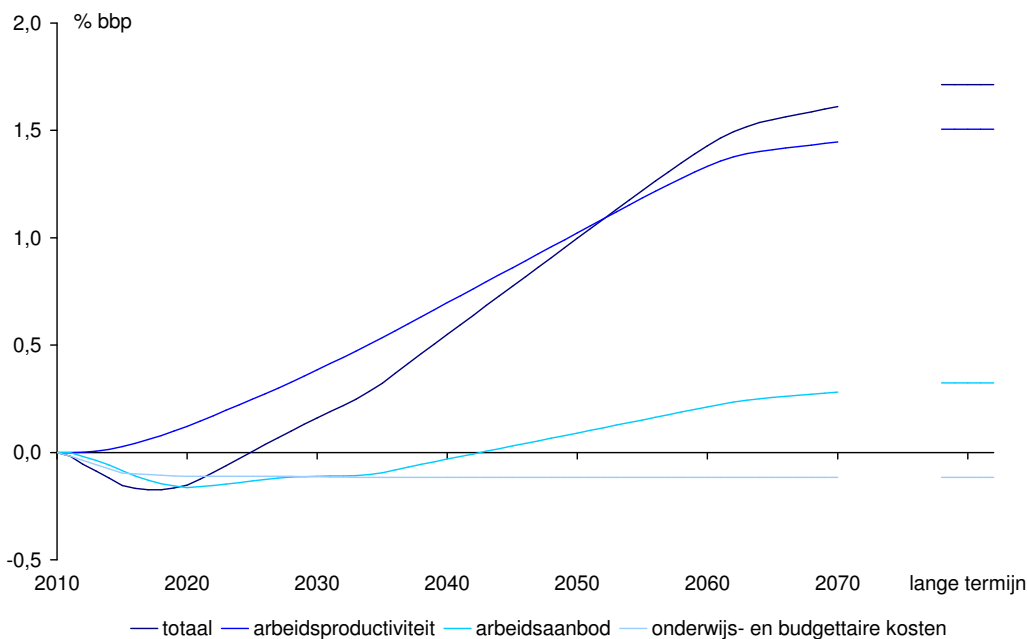
Onderwijs

De ChristenUnie intensiveert voor 1,8 mld en bezuinigt voor 1,1 mld euro op het onderwijs, per saldo een intensivering van 0,7 mld euro. Er gaat 0,45 mld euro naar het verminderen van het aantal lesuren per docent. De ChristenUnie steekt 0,3 mld euro in het hoger onderwijs voor het verbeteren van de student-docent-ratio. Voor teambeloning van leraren wordt 0,1 mld uitgetrokken en het budget voor vroeg- en voorschoolse educatie (vve) wordt uitgebreid met 0,22 mld euro. De ChristenUnie verhoogt het budget voor universiteiten zodat meer studenten een meerjarige masteropleiding kunnen volgen. De ChristenUnie bezuinigt 0,4 mld euro op het mbo, door leerlingen boven de 27 jaar niet meer te financieren, door alleen nog bredere opleidingen aan te bieden en studievertraging tegen te gaan. De uitgaven aan hoger onderwijs nemen af met 0,4 mld euro, onder meer door een productiviteitskorting, minder onderzoek en hogere collegegelden voor masterstudenten met studievertraging. Verder gaan de regelingen voor levensloop en spaarloon op in een (persoonsgebonden) talentenbudget.

Van de intensiveringen is 0,5 mld euro kansrijk, zie daarvoor bijlage K.1. Van deze maatregelen zijn de effecten op het onderwijs geanalyseerd, volgens de methodologie uit bijlage J.7. De effecten van de invoering van een talentenbudget zijn onbekend.

Op lange termijn is het totale effect door de ChristenUnie-maatregelen 1¾% bbp. Vooral de meerjarige masters heeft een groot effect. Dit stelt een deel van de studenten in staat een extra jaar onderwijs te volgen, waardoor ze na hun studie meer gaan verdienen. Ook het vergroten van het bereik van de vve en meer onderwijstijd in het voortgezet onderwijs hebben een positief effect op de onderwijsuitkomsten. De resultaten staan samengevat in figuur 9.2.

Figuur 9.2 Effecten van onderwijsmaatregelen ChristenUnie op bbp

Wetenschappelijk onderzoek en innovatie

De ChristenUnie⁵⁷ verhoogt per saldo in beperkte mate het budget voor wetenschappelijk onderzoek. De partij verslechtert de aantrekkelijkheid van kennisimmigratie aanzienlijk. De maatregel is niet kansrijk voor de welvaart. De themaspecifieke subsidies worden geschrapt en op de subsidies aan de Grote Technologische Instituten wordt 20% bezuinigd. De wbo blijft vrijwel ongewijzigd. Per saldo bezuinigt de partij 0,25 mld euro op innovatiesubsidies, overeenkomend met 15% van de innovatiesubsidies in 2014. Het welvaartseffect is onbekend, maar de forse omvang van de bezuiniging zou de welvaart op lange termijn kunnen schaden. Een voordeel is wel dat voor de minst schadelijke vorm van bezuiniging wordt gekozen.

9.9 Woningmarkt

De ChristenUnie beperkt de aftrekbaarheid van de hypotheekrente langs drie wegen. Ten eerste wordt de hypotheekrente waarover hypotheekrente mag worden afgetrokken begrensd op 750 000 euro in 2011. Deze grens wordt tot 2040 nominaal constant gelaten. Na 2040 loopt de grens mee met de huizenprijsinflatie. Ten tweede gaat de ChristenUnie voor de aftrekbaarheid van hypotheekrente, fiscaal gezien, uit van annuïtaire aflossing in 30 jaar.⁵⁸ Deze maatregel geldt echter alleen voor nieuwe gevallen. Ten slotte beperkt de ChristenUnie met ingang van 2011 het maximale belastingtarief waartegen de hypotheekrente mag worden afgetrokken in 22 jaar van 52% naar 30%. Voor nieuwe gevallen daalt het maximale belastingtarief met ingang van 2011 van 52% naar 42%. Vanaf 2020 wordt dit in 12 jaarlijkse stappen verder beperkt tot 30%.

Zodra dit tarief is gedaald naar 30% verplaatst de ChristenUnie de fiscale behandeling van de eigen woning vanuit box 1 naar box 3. De vormgeving van de bijtelling en de belasting in box 3 zal zodanig zijn dat het overbrengen van de eigen woning naar box 3 gemiddeld genomen geen effect op de lasten heeft.

Tegenover deze beperking van de fiscale subsidie voor koopwoningen staat dat de ChristenUnie de overdrachtsbelasting op woningen afschaft. Voor starters wordt dit per 2011 volledig geëffectueerd, voor doorstromers geleidelijk in 22 jaar.

Op de huurwoningmarkt hevelt de ChristenUnie de financiering van de huurtoeslag geleidelijk over naar de woningcorporaties. Woningcorporaties mogen daarvoor hun huren jaarlijks laten stijgen met 2%-punt boven de inflatie in de periode 2011-2023. In 2023 is de overheveling afgerond.

⁵⁷ Voor een verklaring van de terminologie, zie bijlage J.8 over innovatie.

⁵⁸ Bij een annuïtaire hypotheek blijven de maandlasten constant. De maandlasten bestaan uit een deel rente en een deel aflossing. Hoe meer er van de hoofdsom is afgelost, hoe kleiner het deel van de maandlasten dat bestaat uit rentebetalingen. De mogelijkheden voor de hypotheekrenteaftrek nemen bij een dergelijke hypotheekvorm daarom af met de looptijd van de hypotheek.

Ten slotte voert de ChristenUnie een openruimteheffing in voor bouwen buiten bestaand bebouwd gebied. Deze wordt vorm gegeven als een heffing op de waardeverandering van een stuk grond bij bestemmingswijziging. De hoogte van de heffing wordt zo vastgesteld dat de opbrengst 200 mln euro bedraagt. Hiermee wordt bouwen op uitleglocaties duurder gemaakt ten opzichte van bouwen in bestaand bebouwd gebied. Gemiddeld wordt het bouwen van huis daarmee duurder.

Tabel 9.11 Woningmarkteffecten ChristenUnie		2015	Structureel % bbp
Welvaartswinst			0,5
Effect op Rijksbegroting			1,3
		Verschil met basispad in %	
Prijsmutatie koopwoningen	- 5,2		- 5,8
Mutatie netto huur	5,6		14,3
Mutatie consumptie koopwoningen			- 3,8
Mutatie consumptie huurwoningen			0,0
			% huurwaarde
Subsidiepercentage koopsector			16,5

De hervormingen op de koopmarkt impliceren dat op termijn de fiscale subsidie voor eigenaar-bewoners daalt van ongeveer 25% in de uitgangssituatie tot ruim 16% structureel. Hoewel de maatregelen geleidelijk worden ingevoerd reageren de huizenprijzen direct. Eigenaar-bewoners anticiperen immers op de aangekondigde maatregelen. De som van alle toekomstige subsidies zit in de huizenprijs verwerkt, zodat een geleidelijke fasering wel degelijk direct een substantieel effect heeft op de huizenprijs. Door aanpassingen in de voorraad is het structurele effect op de huizenprijs overigens minder groot. De lagere subsidies op de eigen woning resulteren tevens in een structureel lagere consumptie van koopwoningen.⁵⁹ Toekomstige starters hebben profijt van deze maatregelen. Door de lagere prijzen van koopwoningen worden deze immers beter betaalbaar. Zij profiteren ook van de lagere overdrachtsbelasting.

⁵⁹ Met woonconsumptie wordt bedoeld het voor kwaliteit gecorrigeerde volume aan geconsumeerde woningdiensten. De woonconsumptie kan dus toenemen doordat er meer woningen komen, maar ook doordat de kwaliteit van woningen toeneemt.

Nominale huizenprijsontwikkeling

Het gerapporteerde effect op huizenprijzen betreft een verschil met het basispad. Als gevolg van het beleid van de ChristenUnie zijn koopwoningprijzen in 2015 ruim 5% lager dan zonder dit beleid. Daarnaast is echter sprake van een onderliggende structurele nominale woningprijsstijging in het basispad. Dat betekent dat door de hervormingen de woningprijzen inderdaad eerst inzakken, maar door de onderliggende structurele prijsstijging al na enkele jaren nominaal weer terug zijn op het niveau van vóór de hervormingen. Voor het ChristenUnie-beleid duurt dit twee jaar: in 2012 zijn woningprijzen naar verwachting weer terug op hun niveau 2010.

De hervormingen op de huurmarkt leiden tot stijgende huren. Omdat de huren echter nog steeds onder het marktconforme niveau liggen blijft de vraag naar huurwoningen ook na hervorming groter dan het aanbod. Het aanbod van huurwoningen verandert niet, omdat de extra huuropbrengsten volledig moeten worden ingezet voor de financiering van de huurtoeslag. De inkomsten voor een verhuurder blijven per saldo dan ook gelijk.

De structurele welvaartswinst als gevolg van de maatregelen bedraagt 0,5% bbp (3¼ mld euro). De verminderde fiscale subsidie voor koopwoningen beperkt de overconsumptie van koopwoningen en de lagere prijzen maken koopwoningen beter bereikbaar voor toekomstige eigenaar-bewoners. Doordat huren meer marktconform worden dalen de inefficiënties als gevolg van rantsoenering op de huurmarkt.

Voor huishoudens wegen deze doelmatigheidswinsten op de woningmarkt echter niet op tegen het koopkrachtverlies dat zij lijden vanwege verminderde subsidie op koopwoningen en hogere huren. De welvaartswinst wordt afgeroomd door de overheid en komt ten goede van het begrotingssaldo.

9.10 Zorg

Bij de curatieve zorg wil de ChristenUnie doelmatigheid verder vergroten langs de lijnen geschetst in variant B van heroverwegingsrapport 11 over de curatieve zorg. Dat betekent dat de zorgverzekeraars volledig risicodragend worden maar ook meer instrumenten krijgen om hun rol als marktpartij waar te maken, vooral door een sterke uitbreiding van het vrij onderhandelbare B-segment van de ziekenhuiszorg. Daarnaast krijgen de verzekeraars meer ruimte voor het voeren van preferentiebeleid bij geneesmiddelen. Ook wordt de rol van de markt vergroot doordat zorgaanbieders privaat kapitaal mogen aantrekken, met medezeggenschap. De ChristenUnie versterkt de positie van de Raad van Bestuur van ziekenhuizen ten opzichte van de medisch specialisten en zet een wettelijke rem op topinkomens in de zorg, zowel voor medisch specialisten als voor bestuurders. De kwaliteit van de zorgverlening wordt vergroot door oprichting van een kwaliteitsinstituut, dat kwaliteitsverschillen ook beter inzichtelijk maakt.

De ChristenUnie beperkt het collectief verzekerde pakket. Naast een stringenter beleid bij het toelaten van nieuwe behandelingen worden onder andere dbc's voor een geringe ziektelast, een aantal genees- en hulpmiddelen en een deel van de paramedische zorg uit de basispolis geschrapt.

In plaats van de verhoging van het eigen risico zvw van 210 euro naar 775 euro in 2015 uit het basispad kiest de ChristenUnie voor een eigen risico tussen de 200 en 600 euro per jaar, dat oploopt met het inkomen van de verzekerde. Daarnaast komt er een eigen bijdrage van 5 euro per ligdag in ziekenhuizen en een eigen bijdrage voor tweedelijns ggz-behandelingen.

De ChristenUnie maakt van de awbz een voorziening die wordt uitgevoerd door een landelijk zelfstandig bestuursorgaan (zbo). Het budget van deze zbo wordt met 5% gekort ten opzichte van het groeipad van de huidige awbz. Omdat het verzekerde recht op zorg wordt omgezet in een voorziening kan de zorg beter worden afgestemd op de eigen mogelijkheden van cliënten. Ook heeft de zbo een sterkere inkoopprikkel dan de huidige zorgkantoren, waarvan de budgetten minder hard zijn begrensd. Daarom kan van deze stelselwijziging een doelmatigheidswinst worden verwacht, die de budgetkorting (gedeeltelijk) compenseert. Voor zover dit niet lukt, zal minder zorg worden verleend.

Naast deze stelselwijziging beperkt de ChristenUnie met enkele maatregelen de zorgaanpak. Zo vervalt voor ouderen de aanspraak op begeleiding en zullen cliënten met een indicatie persoonlijke verzorging van korter dan 6 maanden deze zorg zelf moeten organiseren. Zij zullen een groter beroep moeten doen op hun netwerk of met eigen middelen deze zorg zelf moeten inkopen. Ook wordt de minder complexe ouderenzorg voor nieuwe cliënten niet langer intramuraal aangeboden. Daarentegen trekt de ChristenUnie extra geld uit voor informele zorg, hospices, opvanghuizen voor tienermoeders en uitstapprogramma's voor prostituees. De ChristenUnie kiest ervoor de kosten van zorg en wonen te scheiden. Zorginstellingen dienen huur en servicekosten direct bij cliënten in rekening te brengen, die hier via een verlaging van de eigen bijdrage en verhoging van de huurtoeslag voor worden gecompenseerd. Zorginstellingen worden op deze manier geprikkeld zich beter te richten op de woonwensen van cliënten.

De ChristenUnie handhaaft de verhoging van de eigen bijdrage in de awbz en de korting op de wmo conform de Economische Verkenning van het CPB van gezamenlijk 1 mld euro. Vermogens gaan bovendien zwaarder wegen bij het bepalen van de eigen bijdrage. Op vermogen boven de 20 000 euro wordt een fictief rendement van 12% in aanmerking genomen in plaats van de gebruikelijke 4%.

Samenvattend kiest de ChristenUnie maar zeer ten dele voor de sterke verhoging van de eigen betalingen waarmee is gerekend in het basispad van de Economische Verkenning 2011-2015. De ChristenUnie legt de nadruk meer op maatregelen die een doelmatige zorgverlening verhogen en op inperkingen van het collectief verzekerde pakket. Met deze andere invulling komt de collectief gefinancierde zorg in 2015 ongeveer 2 mld euro lager uit dan in het basispad.

De werkgelegenheid in de zorg, publiek en privaat, groeit in de periode 2010-2015 met 120 000 arbeidsjaren. Dat is 30 000 minder dan in het basispad.